Poliisihallituksen asiantuntijalausunto valtioneuvoston sisäisen turvallisuuden selonteosta VNS 6/2025 vp

Viite: Eduskunnan lakivaliokunnan lausuntopyyntö 16.9.2025.

1 Lausuntopyyntö

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Poliisihallitukselta kirjallista asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston sisäisen turvallisuuden selonteosta VNS 6/2025 vp. Lausunnossa on pyydetty arvioimaan lakivaliokunnan toimialan kannalta (mm. oikeudenhoitoon, rikosten ennalta ehkäisyyn ja rikosvastuun toteuttamiseen, rikosprosessiketjun toimintaan ja oikeusturvaan liittyvät kysymykset).

2 Poliisin rooli sisäisen turvallisuuden viranomaisena

Poliisi toimii keskeisenä sisäisen turvallisuuden viranomaisena yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Poliisi on kansalaisten sekä yhteiskunnan turvana ja ensivasteena yleisen järjestyksen ja turvallisuuden häiriöinä tai rikoksina ilmenevissä tilanteissa, sekä näihin liittyvissä uhkissa ja niiden ennaltaehkäisyssä, tapahtuivat ne sitten kadulla tai kyberympäristössä. Poliisin rooli on kasvanut merkittävästi monimutkaistuvassa turvallisuusympäristössä, jossa viranomaisyhteistyö, tilannekuva ja toimintavalmius vaativat jatkuvaa kehittämistä huomioiden myös viranomaisten roolit ja toimivaltuudet sellaisten ulkoisten uhkien torjunnassa, jotka eivät ole sotilaallisia tai sotilaalliseksi tunnistettavissa. Lisääntyneen hybridivaikuttamisen ja sen kasvaneen uhkan yhteydessä on tärkeä huomioida, että poliisi on usein näiden tilanteiden ensivasteviranomainen ja sen myötä on yhä tärkeämpää, että poliisilla on kyky ja edellytykset varautua toimimaan roolinsa mukaisesti vaikeastikin ennakoitavissa tilanteissa.

Poliisi on tiiviisti läsnä kansalaisten arjessa ja tekee siinä roolissaan jatkuvasti havaintoja turvallisuusympäristöstä ja sen muutoksista. Näitä havaintoja ja saatua tietoa voidaan hyödyntää turvallisuusympäristön muutosten havaitsemisessa ja hybridiuhkien varhaisessa torjunnassa. Poliisin muodostamat tilannekuvat hyödyntävät myös muiden turvallisuusviranomaisten toiminnan suuntaamista ja kehittämistä.

Poliisilla on selkeä käsitys toimintaympäristössä tapahtuneista muutoksista ja on tärkeää, että tulevia muutoksia arvioidaan jatkuvasti. Muutokset voivat olla huomattavan nopeita ja vaikeasti ennakoitavissa. Toimintaympäristön muutokset vaikuttavat merkittävästi poliisin toimintaan sekä heijastavat yhteiskuntaan ja siksi näihin on löydettävä

muuttuvan ympäristön edellyttämä vaste. Keskeisiä tunnistettuja muutostekijöitä ovat huumeet ja erityisesti tällä hetkellä alfa-PvP, ihmisten muuttoliike, tietoverkkoympäristö, tekoäly, teknologia, talous sekä maan rajojen ulkopuolella tapahtuvat laajavaikutteiset tapahtumat ja kehityskulut.

Yleisten paikkojen turvallisuuden varmistaminen on yksi poliisin tärkeistä toiminnallisista painopisteistä, jossa väestön yhteiskunnallinen turvallisuuskäsitys tiivistyy. Poliisilla on ensisijainen vastuu varmistaa ns. katuturvallisuus kaikissa tilanteissa, ja tämä vastuu ulottuu koko valtakuntaan. Tähän painopisteeseen liittyvät keskeisesti myös erityiset ajankohtaiset rikos- ja häiriöilmiöt, kuten huumausaine- ja katujengirikollisuus sekä nuorten väkivaltarikollisuus, jotka vaativat poliisilta aktiivisia torjuntatoimia. Poliisin näkökulmasta yleisten paikkojen turvallisuus ja turvallisuuden tunne muodostuvat poliisin näkyvyydestä ja kyvykkyydestä sekä mahdollisuudesta suorittaa valvontaa, puuttua ja ennalta estää rikoksia ja häiriöitä.

Yleisten paikkojen valvonta on poliisin yhteiskuntarauhaa tukeva ja turvallisuutta sekä turvallisuuden tunnetta kohottava perustehtävä, jonka suorittaminen on tärkeää turvata. Tehtävä koostuu erityisesti tietoperusteisesti kohdennetusta häiriökohteiden valvonnasta ja nousevien rikosilmiöiden torjunnasta. Vaikuttavuuden aikaan saamiseksi tulee poliisilla olla mahdollisuus suorittaa valvontaa suunnitellusti, kohdennetusti ja säännöllisesti.

Poliisin toimintaedellytykset on tärkeä turvata pitkäjänteisesti. Tämä luo vakautta perustoimintaan, toiminnan suunnitteluun sekä mahdollistaa tulevaisuudessa tehokkaan reagoinnin ja varautumisen niin perinteisiin, kuin uusiinkin sisäisen turvallisuuden haasteisiin. Toimintaedellytysten turvaaminen ei tarkoita pelkästään henkilöstöä, vaan pitkäjänteisyys tulee ulottaa myös toiminnassa tarvittavien tukitoimintojen ja tarpeiden, kuten tietojärjestelmien, ajoneuvokaluston, toimitilojen ja muiden pitkäaikaisten sitoumusten kattamiseksi. Myös poliisin reservi tulee huomioida yhtenä keskeisenä jatkokehittämisen kohteena tulevaisuudessa.

3 Lausunto

Poliisihallitus yhtyy sisäisen turvallisuuden selonteossa esitettyyn kuvaukseen toimintaympäristöstä ja pitää tervetulleina ja tarpeellisina sisällön painotuksia sekä tavoitteita, jotka vastaavat pitkälti niitä, jotka myös poliisissa on tunnistettu tärkeiksi.

Poliisihallitus pitää ensisijaisen tärkeänä, että lainsäädännön kehittämisessä kiinnitetään erityistä huomiota päivittäisen poliisitoiminnan turvaamiseen, jolla on merkittävä osuus sisäisen turvallisuuden ylläpitämisessä. Poliisilla tulee olla lainsäädännön tuki ja riittävät työkalut suoriutua poliisin perustehtävistä siten, että se pystyy käyttämään resurssejaan oikeasuhtaisesti eri asioiden käsittelyyn ja antamaan riittävän vasteen niin arjen haasteisiin kuin kaikkein vakavimpien uhkaskenaarioiden mukaisiin tilanteisiin valvonta- ja hälytystoiminnassa sekä rikostutkinnassa. Poliisilla on oltava työkalut, joilla voidaan varmistaa rajallisten resurssien käyttö sekä rikosprosessin tehokkuus ja resurssien suuntaaminen mahdollisimman tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Eduskunnan lakivaliokunnan lausuntopyynnön perusteella Poliisihallitus haluaa nostaa esiin ja tarkentaa vielä seuraavasti sisäisen turvallisuuden selonteon sisältöä.

3.1 Rikosten ennaltaehkäisy ja rikosvastuu

Rikosten ennaltaehkäisyn tärkeitä painopisteitä ovat muun muassa jatkuva tilannekuvan ylläpito yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa sekä tarvittavat toimivaltuudet ja välineet, jotta yhteiskunnan haitallisia ilmiöitä ja kansainvälisiä rikollisuuteen liittyviä trendejä pystytään tunnistamaan riittävän ajoissa. Monelta osin poliisin tilannekuva ja toimivaltuudet ovat hyvällä tasolla, mutta kehityskulku esimerkiksi katujengien osalta saattaa muuttua hyvin nopeasti negatiiviseen suuntaan, jolloin poliisilla tulee olla kyvykkyys reagoida muutoksiin nopeasti.

Poliisissa on tunnistettu ilmiönä nuorten rikollisuuden ja katujengien väliin sijoittuva nuorten väkivaltarikollisuus, joka poikkeaa tavanomaisesta nuorison harjoittamasta rikollisesta toiminnasta. Tämä yhdessä muun väkivaltarikollisuuden kanssa osaltaan selittää julkisella paikoilla tapahtuneiden väkivaltarikosten kasvun. Ampuma-aseiden, räjähteiden ja teräaseiden hallussapidot julkisilla paikoilla ovat myös kasvaneet merkittävästi ja takaamalla poliisille riittävän tehokkaat keinot ja toimivaltuudet näiden poistamiseksi edistäisi poliisin kykyä puuttua kyseisiin tekoihin tehokkaasti ja estää väkivaltarikollisuutta.

Sisäisen turvallisuuden selonteon toimenpiteiden ja linjausten voidaan todeta kattavan pitkälti poliisin tunnistamia tarpeita. Poliisihallitus haluaa kuitenkin korostaa ennaltaehkäisyyn ja rikosvastuun toteutumiseen liittyvinä toimenpiteinä ja linjauksina tärkeitä lainsäädännön ja toimivaltuuksien kehittämiseen liittyviä toimia. Tällaisia ovat muun muassa rikostiedustelulainsäädännön kehittämiseen liittyvät toimet, poliisin tiedonvaihdon turvaaminen, uusimuotoisten rikollisten verkostojen kuten katujengien torjunnan edellyttämä lainsäädäntö huomioiden vakavimman rikollisuuden uudet aluevaltaukset, kuten rikollisuuden ostopalvelut ja toiminnan verkostomainen luonne. Poliisihallitus näkee tarpeellisena toimeenpanna tehokkaasti muun muassa järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan strategiasta ja toimenpideohjelmasta vuosille 2025-2030 annettu valtioneuvoston periaatepäätös sekä asiaa koskevat lainsäädäntöhankkeet.

Huumausainerikollisuuteen ja siihen liittyvien lieveilmiöiden torjumiseksi pidetään tärkeänä, että tulevaisuudessa asia huomioidaan esimerkiksi konkreettisia toimia sisältävällä huumausainetorjuntaohjelmalla.

Poliisihallitus pitää hyvänä sitä, että sisäisen turvallisuuden selonteossa on otettu esiin rikostiedustelulainsäädännön kehittämisen tarpeet. Rikostiedustelulainsäädäntöä kehittämällä mahdollistetaan nykyistä tehokkaampi puuttuminen järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan ennen kuin se vakiinnuttaa toimintaansa yhteiskunnan rakenteisiin.

Erittäin tärkeänä poliisi näkee, että lainsäädännöstä poistetaan poliisin ja muiden viranomaisten sekä yksityisten välisen tarkoituksenmukaisen tiedonvaihdon lainsäädännölliset esteet. Asiasta on käynnissä lainsäädäntöhanke ja poliisin tulee saada tiedonvaihto-

sääntelynsä siihen muotoon, että se pystyy sisäisen turvallisuutemme päävastuuviranomaisena hoitamaan tehtävänsä asiaan kuuluvalla ja lain edellyttämällä tavalla. Tärkeää on turvata tässä myös tiedonvaihto sosiaali- ja terveydenhuoltopuolelta.

Sisäisen turvallisuuden selonteossa kyberrikollisuus nähdään pitkälti osana muuta rikollisuutta. Tosiasiassa se muodostaa ensisijaisesti oman kokonaisuutensa, jonka merkitys ja painoarvo kasvavat niin kansallisesti kuin kansainvälisesti teknologisen kehityksen ja yhteiskunnan digitalisoitumisen myötä jatkuvasti. Merkittävimpänä muutoksena aiempaan on tekoälyn vaikutus kyberrikollisuuden monimuotoistumiseen ja hyökkäyspinta-alan kasvuun. Kyberrikollisuuden yhteydessä on hyvä huomioida, että Suomeen on investoitu huomattavan paljon uutta palvelininfrastruktuuria, jota myös rikolliset hyödyntävät. Tällaiseen toimintaan puuttuminen saattaa edellyttää lainsäädännön tarkastelua, jotta rikoksia voidaan ennalta estää ja selvittää tehokkaasti. Kyberrikokset voivat kohdistua myös suureen joukkoon kansalaisia tai sisäisen turvallisuuden selonteossakin mainittuun yhteiskunnan kriittiseen infrastruktuuriin. Tämän vuoksi kyberrikostorjunta olisi huomioitava tärkeänä, itsenäisenä osana sisäistä turvallisuutta ja sen vuoksi edellä mainitut seikat tulee huomioida myös riittävässä resurssoinnissa sekä lainsäädännön kehitystyössä.

Kriittisen infrastruktuurin suojaamisessa ja siihen liittyvässä mahdollisen rikosvastuun toteutumisessa on tärkeä huomioida oikea-aikainen tiedonsaanti kolmansilta osapuolilta. Kriittiseen infrastruktuurin kohdistuvat häiriöt ja poikkeamat tulisi viiveettä saattaa poliisin tietoon. CER-direktiivin ilmoitusvelvollisten tekemät häiriö- ja poikkeamailmoitukset valvoville viranomaisille tulisi välittää myös operatiivisesti toimivaltaiselle vaste- ja rikostorjuntaviranomaiselle, joka yleensä on poliisi, millä vielä varmistettaisiin tiedon välittyminen. Kriittisen infrastruktuurin suojaamisessa tulee ottaa huomioon erityisesti myös Ahvenanmaa. Ahvenanmaan kautta kulkee muun muassa tärkeitä energia-, tietoliikenne- ja meriyhteyksiä ja erityisesti hybridivaikuttamisen kohdalla on erikseen todettava, että Ahvenanmaa on erityisesti sijaintinsa ja demilitarisointinsa vuoksi tärkeä myös Suomen sisäiselle turvallisuudelle. Suomen turvallisuuden kannalta Manner-Suomen poliisi on tärkeä toimija Ahvenanmaalla. Toimivaltasäännökset valtakunnan poliisin sekä Ahvenanmaan poliisiviranomaisen välillä tulisi saattaa ajantasaiseksi ja nykytilannetta huomioivaksi toimivaltuuksien sekä tehtävienjaon suhteen. Lisäksi Ahvenanmaahan liittyviä kielellisiä velvoitteita tulisi uudelleen harkita operatiivisen toimintakyvyn varmistamiseksi kaikissa tilanteissa.

Selonteossa on mainittu miehittämättömiin ilma-aluksiin liittyvän vastatoiminnan turvaaminen lainsäädäntöä kehittämällä. Poliisi näkee lainsäädännön kehittämisen yhtenä tärkeänä osana kyvykkyyden parantamista, mutta haluaa korostaa, että vastatoiminnan kyvykkyys ei muodostu pelkästään ajantasaisesta lainsäädännöstä vaan edellyttää merkittävää taloudellista panostusta toimintaan liittyvän suorituskyvyn rakentamiseen.

3.2 Rikosprosessiketjun toiminta ja oikeusturva

Rikosvastuun toteutumiseen ja rikosprosessiketjun toimintaan vaikuttaa tällä hetkellä raskas, hidas sekä yhteiskunnalle kallis rikosprosessi vähäisten rikosten, etenkin omaisuusarvoltaan pienten omaisuusrikosten osalta. Prosessi tulisi saada tarkoituksenmukaisemmaksi etenkin, kun yleisesti rikosten tietoteknistyminen, monimutkaistuminen ja kansainvälistyminen vaikeuttavat rikosten tutkintaa ja pidentävät jo entisestään esitutkinnan kestoa. Edellä mainitut seikat osin heikentävät rikosten selvitystasoa ja lisää kuormitusta rikosten tutkinnassa, minkä lisäksi massarikosten osalta prosessi kuormittaa entisestään kuormittunutta järjestelmää. Rikosprosessiketjun kehittämistä tulisi tehdä yhteistyössä koko prosessin toimijoiden kesken, jotta saadaan vaikuttavia ja pitkäkestoisia tuloksia.

Lainsäädäntöä olisi tarpeen kehittää siten, että vähäisten rikosasioiden käsittelyä voitaisiin käsitellä rikosprosessin ulkopuolella tai rikosprosessissa kevennetyssä menettelyssä. Tämä olisi perusteltua sekä rikosprosessin viimesijaisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden takia että sen turvaamiseksi, että esitutkinnan resursseja pystytään kohdentamaan yhteiskunnan ja yksilön kannalta vakavampien, esimerkiksi valtion turvallisuutta uhkaavien tai lapsiin kohdistuvien kiireellisten rikosten käsittelyyn. Tämä keventäisi myös rikosprosessiketjun muita toimijoita.

Lisäksi kansallista rikosprosessisääntelyä olisi syytä tarkentaa siten, että se ottaisi huomioon paremmin esitutkinnan digitalisoitumisen ja järjestelmäkehitykset, koska nykyinen sääntely on pääosin valmisteltu silloin, kun viranomaisten asiakirjoja on käsitelty vielä paperisina. Lainsäädäntö pitäisi olla tulevaisuudessa sellainen, että se mahdollistaa digitalisoitumisen tuomat kehittämis- ja tehostamisratkaisut rikosprosessiin. Niin ikään on tärkeä kiinnittää huomiota prosessia huomattavasti kuormittaviin vanhoihin lainsäädäntöihin, kuten julkisuusääntelyyn, jota tulisi keventää viranomaisnäkökulmasta.

Tulevaisuudessa on syytä kiinnittää huomiota myös oikeus- ja sisäministeriön hallinnonalojen keskinäisen yhteistyön kehittämiseen. Esimerkiksi järjestelmäkehitystä tehdään eri viranomaisissa toisistaan erillisesti, minkä seurauksena esimerkiksi rikosprosessiviranomaisten uudetkaan järjestelmät eivät keskustele tarpeeksi hyvin keskenään. Tämä heikentää rikosprosessin sujuvuutta ja eri viranomaisten toiminnan kehittymistä.

Janne Paavola, poliisijohtaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 22.09.2025 klo 13:49. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Eduskunnan lakivaliokunta

Tiedoksi

Ilkka Koskimäki, poliisiylijohtaja

Poliisihallitus
Vuorimiehentie 3, PL 1000, 02151 Espoo
kirjaamo.poliisihallitus@poliisi.fi
Puhelin +358 295 480 181, Faksi +358 295 411 780, poliisi.fi